

نظام نوین بانکداری اسلامی

تألیف: عبدالعظیم شفیعی اردکانی

انتشارات زیتون سبز

فهرست

۹	مقدمه
۱۱	پیشگفتار
۱۵	فصل اول:
۱۶	اقسام معاملات
۱۸	معاملات باطل
۲۱	معاملات مکروه
۲۱	خرید و فروش میوه
۲۲	معامله سلف
۲۴	شرایط معامله سلف
۲۷	احکام معامله سلف
۲۸	فروش طلا و نقره به طلا و نقره
۲۹	فصل دوم:
۳۰	شرکت
۳۳	تعریف شرکت
۳۳	شخصیت حقیقی و حقوقی
۳۳	انواع شرکت‌ها
۳۴	پذیره نویسی سهام شرکت
۳۴	هزینه‌های تأسیس شرکت
۳۵	اساسنامه قانونی شرکت
۳۵	مجمع عمومی مؤسس شرکت

۳۶	مدارک برای ثبت شرکت
۳۶	شرکت‌های سهامی
۳۶	انواع شرکت‌های سهامی
۳۷	سهام
۳۷	انواع سهام
۳۷	علل انتشار سهام با نام
۳۸	علل انتشار سهام ممتاز
۳۸	انواع امتیازات سهام ممتاز
۳۸	تفاوت‌های شرکت سهامی عام و شرکت سهامی خاص
۳۹	موارد انطباق شرکت‌ها با نظام اقتصادی اسلام
۴۱	انتشار اوراق قرضه
۴۱	اهداف مهم دولت در ایجاد و حمایت از شرکت‌ها

فصل سوم: ۴۵

۴۶	مضاربه از نظر فقها شیعه
۵۶	تحلیل و کاربرد نظر فقها سنیعه
۵۸	عقد قرض در بانک
۶۲	الف: برای مدد زمان
۶۲	ب: بر اساس بختیهای اقتصادی (کاربرد)
۶۳	ج - بر اساس وجه اشتراک در کاربرد
۶۳	د - برای بازدهی (متغیر یا ثابت)
۶۳	تقسیم بندی عقود بر حسب بازدهی متغیر و ثابت
۶۵	نقد دیدگاه دکتر توتونچیان

فصل چهارم: ۷۷

۸۰	مشخصه صلح
۸۱	احکام اجاره

فصل پنجم: ۸۷

۸۸	احکام جعاله
۸۹	احکام مزارعه
۸۹	شرایط مزارعه
۹۰	احکام مساقات
۹۰	شرایط معامله

فصل ششم: ۹۱

قرض ۹۲

نکته بسیار مهم ۹۳

شرایط عقد قرض ۹۴

فصل هفتم: ۹۷

راهبردهای توزیع عادلانه ثروت‌ها و درآمدها ۹۸

الف: نظریه توزیع قبل از تولید ۹۹

ب: نظریه توزیع بعد از تولید ۹۹

روش‌های پرداخت به عوامل تولید ۹۹

جدول روش‌های پرداخت پاداش به عوامل تولید ۱۰۰

نظریه ارزش و توزیع کارکردی ۱۰۰

نظریه توزیع شخصی ۱۰۲

فصل هشتم: ۱۰۵

تحریم ربا ۱۰۶

مبانی و ادله تجویز بهره در نظام سرمایه‌داری ۱۰۷

دلیل عقلی مبتنی بر مبنای بینشی ۱۰۷

دلایل عقلی بر اساس حقوق فردی ۱۰۸

دلایل عقلی بر اساس فواید اجتماعی ۱۰۹

ملاحظه‌ها ۱۱۱

ربا از دیدگاه اسلام ۱۱۲

فلسفه ربای قرضی ۱۱۴

فصل نهم: ۱۱۵

پول ۱۱۶

چرا پول بوجود آمد؟ ۱۱۶

مبادلات پایاپای در جوامع ابتدایی ۱۱۶

معایب و دشواریهای مبادلات پایاپای ۱۱۷

وظایف و نقش پول در اقتصاد ۱۲۰

نقش پول در اقتصاد سرمایه‌داری ۱۲۳

پول در اقتصاد سرمایه‌داری ۱۲۳

۱۴۹	فصل دهم:
۱۴۰	سوالات و چگونگی رهایی یا خلاص شدن از ربا از نظر فقها شیعه
۱۴۳	«قانون عملیات بانکی بدون ربا»
۱۴۳	فصل اول: اهداف و وظایف نظام بانکی در جمهوری اسلامی ایران
۱۴۵	فصل دوم: تجهیز منابع پولی
۱۴۵	فصل سوم: تسهیلات اعطایی بانکی
۱۴۷	فصل چهارم - بانک مرکزی ایران و سیاست پولی
۱۴۸	فصل پنجم - متفرقه
۱۴۱	فصل یازدهم:
۱۴۲	عدم تناسب نظریه وکالت با معاملات بانکی
۱۴۶	نضمین اصل سیرده ها
۱۴۶	تنظیم نرخ‌های سود
۱۴۹	سازمان سرمایه‌گذاری جایگزین بانک و بورس در معاملات داخلی و بین‌المللی
۱۵۴	اصل چهل و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران:
۱۵۹	نقد بر نظریه دکتر توتونچیان
۱۶۷	فصل دوازدهم:
۱۶۸	نظام‌های اقتصادی اسلام
۱۶۸	نظام نوین بازار کار و سرمایه و کالا
۱۷۱	نظام مالیات ستانی در اسلام
۱۷۵	- نظام نوین بانکداری اسلامی
۱۷۵	هدف و کارکرد نظام نوین بانکداری اسلامی
۱۷۶	موارد کاربرد معاملات و عقود
۱۷۷	تفاوت کاربرد در نظام نوین بانکداری اسلامی و نظام بانکداری بدون ربا
۱۷۸	انواع سیرده‌ها در نظام نوین بانکداری اسلامی
۱۸۱	منابع و مأخذ

سخنان امام خمینی (ره)

یکی از مسائل بسیار مهمی که به عهده علما و فقها و روحانیت است، مقابله جدی با دو فرهنگ ظالمانه و منحط اقتصادی شرق و غرب و مبارزه با سیاستهای اقتصاد سرمایه‌داری و اشتراکی در جامعه است، هرچند که این بلیه دامنگیر همه ملت‌های جهان گردیده است و عملاً بردگی جدیدی بر همه ملت‌ها تحمیل شده و اکثریت جوامع بشری در زندگی روزمره خود به اربابان زر و زور پیوند خورده‌اند و حق تصمیم‌گیری در مسائل اقتصاد جهان از آن سلب شده است و علی‌رغم منابع سرشار طبیعت و سرزمینهای حاصلخیز جهان و آبها و دریاها و جنگلها و ذخایر، به فقر و درماندگی گرفتار آمده‌اند و کمربست‌ها و زراندوزان و سرمایه‌داران با ایجاد روابط گرم با جهانخواران، حق حیات و ابتکار عمل را از عامه مردم سلب کرده‌اند و با ایجاد مراکز انحصاری و چند ملیتی، عملاً نبض اقتصاد جهان را در دست گرفته و همه راههای صدور، استخراج، توزیع، عرضه، تقاضا و حتی طرح‌گذاری و بانکداری را به خود منتهی نموده‌اند و با القای تفکرات و تحقیقات خود ساخته، به توده‌های محروم باوراندند که باید تحت نفوذ ما زندگی کرده والا راهی برای ادامه حیات پابرنه‌ها، جز تن دادن به فقر باقی نمانده است و این مقتضای خلقت و جامعه انسانی است که اکثریت فریب به اتفاق گرسنگان در حسرت یک لقمه نان بسوزند و بمیرند و گروهی اندک هم از پرخوری و اسراف و تعیشها جانشان به لب آید. به هر حال این مصیبتی است که جهانخواران بر بشریت تحمیل کرده‌اند و کشورهای اسلامی به واسطه ضعف مدیریتها و وابستگی، به وضعیت آسفار گرفتار شده‌اند که این به عهده علمای اسلام و محققین و کارشناسان اسلامی است که برای جایگزین کردن سیستم ناصحیح اقتصاد حاکم بر جهان اسلام، طرح‌ها و برنامه‌های سازنده و در برگیرنده منافع محرومین و پابرنه‌ها را ارائه دهند و جهان مستضعفین و مسلمین را از تنگنا و فقر معیشت به‌در آورند.

(صحیفه نور، جلد ۲۰، ص ۳۲۲، ۱/۱۲/۱۳۶۸)

پیشگفتار

به نام الله، پروردگار یکتا، خالق و حکیم و نظم دهنده عالم هستی، آنکه انسان را آفرید، به او علم و بیان آموخت، بهترین هدیه خود یعنی قلم را به انسان ارزانی داشت. بیروز برخی انحرافات در حوزه اقتصاد به خصوص بانکداری بدون ربا مرا واداشت که به مطالعه عمیقی نسبت به مسائل پردازم و مدت‌ها در فکر تجزیه و تحلیل مفاهیم عمیق عقود و همچنین رویدادهای تاریخی، و تغییرات و تحولات آن‌ها باشم.

هیچ گاه قلم تأثیر گذار نخواهد بود مگر اینکه به کله حقیقت آن علم پی برده باشد. به عبارت دیگر سعی خواهم نمود که به سخن پاک و دریافت ناب برسیم. قرآن کریم جهت درک و فهم انسان از تمثیل‌های زیبایی استفاده نموده است. فرمود: سخن پاک همچون شجره طیبه‌ای است که ریشه‌اش در زمین و شاخ و برگ‌هایش در آسمان است و هر وقت خداوند اراده کند میوه‌هایش را یکی پس از دیگری به ثمر می‌نشانند. بنابراین سخن پاک ریشه دار و محکم است، دارای حیات و مورد حمایت حضرت حق است، تحرک‌آور و با نشاط است. خرم و سبز و دارای میوه یا ثمره است. حضرت علی(ع) در نهج البلاغه می‌فرماید:

العلم نهر والحكمة بحر، العلما حول نهر يطوفون، الحکما وسط بحر يمشون،
العارفون سفن النجاه يسرون

علم رودخانه است حکمت دریا و اقیانوس است، علما و دانشمندان دور رودخانه (علم) به جستجو می‌پردازند. حکما در این اقیانوس بی کران علوم فیض و بهره می‌برند.

کار حکیم نظم دادن است. حکیم به حقیقت علوم دست می‌یابد. روابط علوم را می‌فهمد، کارکرد علوم را می‌فهمد، در واقع تنها حکیم است که می‌داند جامعه به چه چیزی نیاز دارد و چه باید کرد تا نیازهای مادی و معنوی بر طرف شود. حکیم نه تنها

به شناخت درد نانی می‌شود بلکه با تجویز نسخه خود پیشگیری نموده و یا دردها را درمان می‌کند. اما این نظم دهی باید در چه مسیری باشد.

امام علی (ع) می‌فرماید عارفان کسانی هستند که به معرفت حقیقی رسیده‌اند و دل‌هایشان جایگاه تابش نور حضرت حق می‌باشد و آنان هستند که پرده حجابهای ظلمانی و نورانی را یکی پس از دیگری پشت سر می‌گذارند و با چشم دل به مشاهده نورالانوار می‌پردازند.

عارفان ناخداایانی هستند که سیرکنندگان در دریا (حکما) را نجات می‌دهند. حکیم با کمک معرفتی که به مبدأ فیض و اصل است نظام را در جهت توحید هدایت می‌کند. این عربی در کتاب - فصوص الحکم، به زیبایی قرآن را رمز گشایی می‌کند و به دسته بندی حکمت‌ها می‌پردازد. مثلاً اشاره می‌کند که حکمت داوود نور است. حکمت لقمان احسان است برای عرک مطلب به تفسیر یکی از آیات سوره الرحمن اشاره می‌کنیم. خداوند در سوره الرحمن می‌فرماید الشمس و القمر بحسبان: خورشید و ماه با حساب معینی در گردش هستند.

کار خورشید چیست: می‌تواند به برخی از کار خورشید اشاره نمود، خورشید کارش پرتو افکنی است. نور دادن است کارش ایجاد روز است. مردم اغلب در روز به کار و تلاش می‌پردازند. گیاهان و جانوران به وسیله نور رشد می‌کنند. بقاء و حیات موجود زنده به عوامل مختلفی از جمله تابش آن پس از دل سنگ می‌پرورد، بستگی دارد. اما کار ماه چیست: ماه شب را بوجود می‌آورد. شب را برای آرامش خلق فرمود. انسان در طول روز به کار مشغول است و در پایان کار خسته می‌شود نیاز به استراحت و خواب دارد. در شب آرامش بوجود می‌آید. گردش خورشید روز و گردش ماه، شب به زندگی موجودات و انسان نظم می‌دهد. کار یکی تحرک است و کار دیگری امنیت و آرامش است. خورشید و ماه مکمل هم هستند.

ابر و باد و مه خورشید و فلک در کارند تا توانی به کف آری و به غفلت بخوری چنانچه بیان گردید حکمت داوود نور است. پس نور باعث حرکت می‌شود. در واقع کار اساسی و بنیادی نور حرکت است، کار دیگر نور، تابش است یعنی باعث آگاهی و معرفت می‌شود، استعدادهای را شکوفا می‌کند. همچنانکه به وسیله نور گیاهان رشد می‌کنند و غنچه‌های گل شکوفا می‌شود و زیبایی و عطر را در محیط می‌پراکند. تابش او خود نغمه ایست که گوش هر انسانی را نوازش می‌کند، کشش ایجاد می‌کند، در قلب‌ها تأثیر می‌گذارد و در واقع پیشرفت مادی و معنوی را به دنبال دارد. اما حکمت

لقمان احسان است، حسابان بر وزن لقمان است، حسابان منتسب به قمر است، یعنی اینکه ماه همان لقمان است. حکمت او آرامش و امنیت را بوجود می‌آورد همچنانکه ماه نورش را از خورشید می‌گیرد، نظم دهی حکمت لقمان در مسیر توحید با کمک حکمت داود انجام می‌پذیرد.

انشاءالله در تلاشیم که کشورمان به یکی از کشورهای پیشرفته جهان تبدیل شود. می‌بایست به فرموده حضرت علی (ع) فهم عمیق داشته باشیم و آن را سرلوحه کارمان قرار دهیم. یعنی اینکه می‌بایست در همه حال تمام علوم را و فنون را در کشور تولید، ایجاد و انتقال دهیم و سپس توسط حکما و عرفا جهت پیشرفت تعالی همه جانبه مادی و معنوی جامعه نظام سازی شود.

حاصل عمرم سه سخن بیش نیست خام بدم پخته شدم سوختم

این کتاب با خطبه حضرت علی (ع) که پیامبر عظیم الشان اسلام فرمود: انا مدینه العلم و علی بابها. مهر ماه ۱۳۹۰ شروع و در ماه آبان روز عید غدیر ۱۳۹۰ شمسی تمام شد انشاءالله! بابی باشد برای ورود به علوم جدید.